

Danish University Colleges

Skal vi synge den originale eller folkelige version af vores danske sange?

Olsen, Jens Stig

Published in:
Dansk sang

Publication date:
2015

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):

Olsen, J. S. (2015). Skal vi synge den originale eller folkelige version af vores danske sange? *Dansk sang*, 67(1), 10-17.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Download policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Skal vi synge den originale eller folkelige version af vores danske sange?

... af Jens Stiig Olsen

Nogle sange har det med at ville ændre sig over tid og gennem flittig brug. Hvorfor gør disse sange egentlig det, og hvordan skal vi som musiklærere forholde os til det? Skal vi som ansvarlige vogtere af den danske sangskat respektfuldt og insisterende værne om komponistens originale version, eller skal vi indrette os på den oftest forenklede og dermed måske forarmede folkelige udgave?

Jeg vil i denne artikel behandle nogle populære sange fra det, vi kalder den danske sangskat og undersøge hvordan originalen fremstod samt hvilke ændringer de pågældende sange har været udsat for i folkelige udgaver. Nogle af disse ændringer er ligefrem blevet noteret i nyere sangbøger, mens andre ændringer blot forekommer i de forsamlings, hvor sangene synges. I forhold til sidstnævnte er det selvfølgelig min egen oplevelse og forståelse af sangenes ændringer, som ikke nødvendigvis gælder for alle andre. Afslutningsvis vil jeg diskutere problemstillingen i forhold til musikundervisningen i skolen.

Lad os begynde med en sang, som jeg tror, er fast ingrediens i forårets morgensangsrepertoire på mange skoler.

Kom maj, du søde milde

Sangen er skrevet af Mozart i januar 1791, kun elleve måneder inden hans død, og optræder i mange sangbøger i dag i denne beciifrede version. (fig. 1)

Den synges imidlertid aldrig sådan i forsamlings med ikke-nodelæsende mennesker. I den folkelige udgave af sangen er det navnlig takt to, seks og fjorten, der påkalder sig opmærksomhed. I takt to og seks forkortes den anden tone, så anden stavelse i 'milde' og 'kilde' synges lige på 4. slag i takten og ikke femte, som Mozart har skrevet. I takt fjorten er det almindeligt at indsætte tone a på 3. slag i takten. På den måde bliver den folkelige version - som jeg oftest har hørt sangen - som den ses i fig. 2.

Disse ændringer er med til at gøre sangen lidt nemmere, måske mere iørefaldende og ligefrem at synge. Ændringerne er også med til at gøre sangen lidt mere tung, og jeg tror Mozart ville have den let, luftig og kvidrende. Men hvordan hænger det sammen med den originale tyske version, og hvornår udkom sangen i Danmark for første gang og i hvilken udgave?

Fig. 1: Kom, maj, du søde milde

Musik: W.A.Mozart
Tekst: C.A.Overbeck

Fig. 2: Kom, maj, du søde milde

Musik: W.A.Mozart
Tekst: C.A.Overbeck

Mozart skrev sangen den 14. januar 1791. En uges tid forinden havde han færdiggjort, hvad der skulle blive hans sidste klaverkoncert (nr. 27 i Bb-dur KV 595). Han har nok syntes, der var en særlig forårsstemning over hovedtemaet i tredje sats af klaverkoncerten, for han brugte de to første takter (fig. 3) fra klaverkoncerten til starten af 'Kom, maj' som på tysk hedder 'Sehnsucht nach dem Frühlinge' og har fem vers. På næste side kan man se, hvordan Mozart skrev sangen i sin helhed. Den er komponeret i den noget højere F-dur, klaveret spiller med på melodien i højre hånd, mens venstre pulserer afsted med akkordbrydninger, og der er et skønt lille kvidrende mellemspil mellem versene. Takt to er ganske rigtigt, som den nu til dags noteres, men takt fjorten er noget anderledes med en Bb6 (eller Gm7) nedadgående firklangsfigur. Denne figur er ikke bare forsvundet i den folkelige mundtlige udgave, men også i langt de fleste af de sangbøger, jeg har haft fingre i. En undtagelse er seneste udgave af højskolesangbogen (udgave 18), som for første gang noterer melodien nøjagtig som Mozart komponerede den (til gengæld passer harmonierne ikke helt igennem). Da Mozart skrev sangen i 1791 havde han ikke folkelige forsamlings, fællessang eller skolesang i tankerne. Sangen var tænkt opført af levebrødsmusikere ved forskellige koncertlejligheder. Det var en såkaldt 'kunstsang'. Selvom der sidst i 1700-tallet var en bevægelse i gang i retning af at gøre sangene mere folkelige behøvede den skam ikke at være let og ligefrem at synge, og Mozart havde tilsyneladende sat sig for, at melodien skulle være som temaet i klaverkoncerten, men ét er at spille et tema på klaver efter en nodeudgave, noget ganske andet at en forsamling synger en sang efter hukommelsen, og bedre bliver det ikke af, at sangen noteres meget forskelligt gennem de følgende mere end 200 år.

Første gang sangen anqvelligt optræder på dansk er i 1839, hvor den findes i samlingen 'Tredive Sange til Brug for Asylere og Almueskoler' udgivet af komponisten og sangeren Rudolph Bay. Heri er takt 14 anderledes end både Mozarts og de forskellige senere versioner. Sangen har i øvrigt en helt anden titel og tekst end den, vi kender i dag og er transponeret ned til D-dur. Se fig. 4.

Vi kommer lidt tættere på vores nutidige version i 1844, da A.P. Berggren i en trestemmig version udgiver sangen i hæftet 'Sange til Skolebrug' bind 5 (fig. 5). Her med takt fjorten i en hel ny version, som kom til at danne grundlag for mange andre følgende udgivelser af sangen:

Fig. 3

Allegro.
SOLO

W.A.M. 595.

Lyt til 3. sats af Mozarts klaverkoncert nr. 27

Se evt. også Sjøen (1995) som bla. indeholder et undervisningsforløb baseret på Kom maj, du søde milde og klaverkoncerten.

Fig. 4

Maarfang. Mozart.

Fig. 5

Sehnsucht nach dem Frühlinge

Musik: W.A.Mozart
Tekst: C.A.Overbeck

Komm, lie - ber May, und ma - che die Bäu - me wie - der grün, und lass mir an dem
Ba - che die klei - nen Veil - chen blühh! Wie möcht' ich doch so ger - ne Ein
Veil - chen wie - der sehn! Ach, lie - ber May! wie ger - ne Ein-mal spazie - ren geh'n!

Lyt til den originale version af Mozarts sang

Flere sangbøger har gennem tiden noteret den mere folkelige udgave af sangen f.eks. 'Den danske skoles sangbog' fra 1899 og som her 'Smaabørnenes Sangbog' fra 1891:

21. Kom, Maj, du søde, milde.

Lidt muntert. Mozart.

1. Kom, Maj, du sø - de, mil - de! gør
Sko - ven at - ter grøn, og lad ved
Bæk og Kil - de Vi - o - len blom - stre
skøn. Hvor vil - de jeg dog ger - ne, at
jeg i - gen den saa! ak, kæ - re Maj! hvor
ger - ne i - gen i Mar - ken gaa.

Der ligger flere pædagogiske overvejelser bag denne udgivelse fra 1891. Sangvalget i hele sangbogen appellerer til et børneunivers, hvilket ikke var så almindeligt i slutningen af 1800 tallet, hvor de fleste sangbøger til børn overvejende bestod af religiøse sange, formående sange og fædrelandssange. Endvidere var sangene ordnet progressivt efter sværhedsgrad, og dette er sandsynligvis grunden til at J. Mikkelsen, som udgav sangbogen, både havde noteret den forenkledede udgave af sangen og sat den ned til C-dur i et noget mere behageligt toneleje.

Vi kan således konstatere, at sangen 'Kom, maj, du søde milde' notationsmæssigt har levet en omtumlet tilværelse, og hvordan den end er blevet noteret, er den i den jævne befolkning formentlig sjældent blevet sunget i overensstemmelse hermed.

Fødselsdagssangen

For nylig faldt jeg over en node af vores alle sammens fødselsdagssang. Jeg har egentlig aldrig tænkt på at opsøge en node af den

sang. Jeg har altid bare sunget den, som jeg troede den var og spillet den med min egen harmonisering på klaver eller guitar. Jeg har nok forestillet mig, at der ikke fandtes en komponist til den sang, at den nærmest var ligesom 'Poul sine høns' og 'Rits rats filli jong gong gong' opstået på et eller andet uvist tidspunkt. Men det er ikke tilfældet. Sangen er skrevet af en vis Otto Mikkelsen og udgivet første gang i 1913 i hæftet 'Enstemmige sange' af H.C. Jørløv og Andreas Sandberg (en udgivelse som i øvrigt også rummer en folkelig udgave af 'Kom maj, du søde milde'). Således fremstod sangen for første gang.

40. Fødselsdags-Sang

Muntert
sol do do do mi mi fa re bi sol do do mi mi
I Dag er det (Pe-ters) Fød-sels-dag! Hur - ra! Hur-ra! Hur -
sol mi fa re do bi do la sol do la bi do mi
ra! (Han) sik-kert nok en Ga-ve faar, som han har øn - sket
sol fa mi do la la sol fa mi sol fa re do bi do
sig i Aar, og dej-lig Cho-ko - la - - - de med Ka-ger til.

I starten af 1900 tallet var der i musikpædagogiske kredse en stærk interesse for solmisation og dens antageligvis gavnlige virkning på skolesangen, så derfor var sangen udstyret med 'do-navne', som man på den tid kaldte solmisation. Sangen blev holdt i live. Den gode Mikkelsen ramte åbenbart tidsånden og sangen havde kvalitet nok til at blive sunget igen og igen ved utallige børnefødselsdage. I forhold til en nutidig praksis er der sket en rytmiske ændring i takt 7 ('han har ønsket') og der er lidt med teksten, men størst opmærksomhed er der på tonen e på 'dag' i 'Fød-sels-dag'. Jeg har altid sunget grundtonen f på dette sted, og jeg har altid spillet en F-akkord. Et opslag i nogle af vores mest brugte børnesangbøger viste divergerende praksis, idet den er rigtigt noteret i 'Regnbuebogen' (Skandinavisk Forlag 1952), 'Ly-stige viser for børn' (Politikens Forlag 1967) og i 'Se og syng 3' (Dansk Sang 1990), men forkert i 'De små synger' (Skandinavisk Forlag 1948), 'Din egen Sangbog' (Lademann 1972) og skolesangbogen (Wilhelm Hansen 2001). En lille selvbestaltet undersøgelse blandt musikkyndige facebookvenner viste, at et lille overtal sang som mig selv, nemlig tonen f. I lidt mere end 100 år er der altså foregået 'en kamp' mellem de, der synger e og de der synger f på dette sted. Tilsyneladende har det været en kamp, der har stået på lige fra starten af denne sangs liv, for i 1937 genudgiver Otto Mikkelsen vores fødselsdagssang og se nu! Han har ændret tonen på 'dag' til f. Noget kunne tyde på, at folk havde en tendens til at lande på grundtonen f, som slutning på første frase i stedet for e, og det har åbenbart fået Otto Mikkelsen til at lave

en version med f, og med den effektfulde 'Han skal leve'-slutning. Det er selvfølgelig også en mulighed, at e'tet i 1913-versionen er en trykfejl, men det tror jeg næppe. Jeg tror Mikkelsen har bemærket, at mange mennesker sang grundtonen, og derfor har han tilrettet sangen til

dette i håb om, at der efterhånden ville udvikles en ensartet praksis, hvilket altså ikke kom til at ske.

Hvis vi skal angive Mikkelsens 1937-version i en nutidig notation med becifring ser sangen således ud:

Otto Mikkelsen

Som vi kan se, er sangen i Mikkelsens egen version temmelig tæt harmoniseret, undertiden nærmest koralagtigt med akkordskift på hver eneste stavelse - ikke just velegnet til et nutidigt sing-along guitarakkompagnement. Til gengæld har Mikkelsen ændret lidt på rytmen i forhold til en oprindelige 1913-version, så den fremstår i overensstem-

melse med den version, jeg vil mene de fleste synger i dag. Vi kan så være uenige eller enige omkring 'f' eller 'e' på fødselsdag. Således kan sangen harmoniseres i en forenklet, guitarvenlig, transponeret og nutidig version

Otto Mikkelsen

Synger du grundtonen på -dag, skal du spille en D-akkord her. Det er mit klare indtryk, at Otto Mikkelsens fødselsdagssang fra 1913 endnu lever i bedste velgående, som en sunget hyldelse til fødselaren

- barn som voksen - trods en del forvirring omkring, hvordan sangen egentlig er, en forvirring som ikke mindst komponisten selv har en del af æren for.

Solen er så rød mor

Den tredje sang i denne lille gennemgang af eksempler på sange, som ikke synges som de er skrevet, er en lille vuggesang, som nok er mindst lige så rodfæstet i vores kulturarv som fødselsdagssangen. Musikken er

skrevet af Carl Nielsen i starten af 1920'erne og udgivet første gang i 'Melodier til Sangbogen "Danmark"' (Wilhelm Hansen, 1923). Den er komponeret i taktarten 6/8, men synges i folkelige udgaver altid i 2/4, sådan cirka som her:

Musik: Carl Nielsen
Tekst: Harald Bergstedt

En C5 akkord er en akkord uden terts, og starten af sangen tænkes spillet med såkaldte 'hornkvinter'. Se evt. Becifringssklaver 5, side 37 (Olsen 2011) for en klaverudførelse af dette. Becifringen til sangen er udarbejdet på grundlag af Carl Nielsens egne versioner i 'Melodier til Sangbogen Danmark' (1923) samt 'Ti danske Smaasang' (1926).

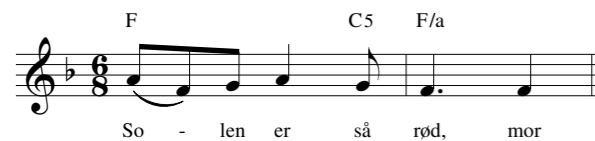
Bed 'tante Olga' eller 'Fru Larsen' på gaden om at synge sangen, og det vil være sådan cirka som ovenstående udgave. Det har ikke noget at gøre med, at sangen er indspillet utallige gange af bl.a. Alberte, Søs Fenger, Anisette og Lars HUG, som alle synger den i 2/4. Sangen er formentlig bare blevet husket således, når den er blevet sunget af børn og voksne uden en musikkyndig ledelsesperson, som kunne

formidle den i 6/8, som Carl Nielsen havde komponeret den i. Sangen fungerer jo også fortrinligt i 2/4, selvom vi mangler lidt af den vuggende fornemmelse, som Nielsen utvivlsomt havde tiltænkt sangen, når nu det skulle være en godnat-sang. Lad os for en god ordens skyld se den i den oprindelige taktart:

Sangen får givetvis en 2/4-dels fornemmelse, fordi der ikke er en eneste takt i sangen, hvor alle tre underdelings-ottendedele forekommer

i et pulsslag, ligesom det f.eks. er tilfældet i en sang som 'Septembers himmel er så blå', som vi her har starten af:

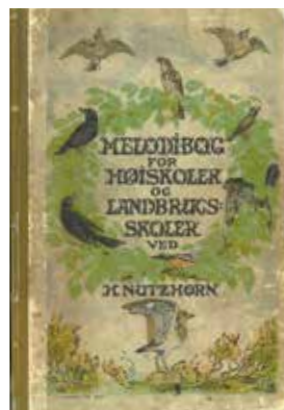
I anden takt kan vi se tre ottendedele på det første pulsslæg (når vi regner med to pulsslæg i 6/8), og således bliver 6/8 dels fornemmelser etableret for alvor. 'Septembers himmel' og 'solen er så rød, mor' har ellers stort set samme tekstrytme, så 'Septembers himmel' kunne have lidt samme skæbne, havde det ikke været for forekomsten af melismer i melodien – dette at der synges to eller flere forskellige toner efter hinanden på den samme stavelse. Sådanne melismer er ikke til stede i 'Solen er så rød, mor', hvorfor sangen nemt kan omformes til 2/4. Havde Nielsen startet sangen f.eks. sådan

... var sangen forblevet i 6/8 også i den folkelige version. Men det lå ikke til Nielsen at pynte sine enkle og folkelige melodier med sådanne udsmykninger. Tværtimod bestræbte han sig på at ville holde en enkel stil, der var "liqetil, og (...) ligesom støbt om Teksten, den skal falde som Handsken til en Haand. Alt det litterært kunstlede skal holdes borte. Man skal holde Tonearten, man maa ikke gøre sig interessant ved at gaa udenfor den. Det er Kunsten ved den folkelige Melodi." (Fra interview med Carl Nielsen i Berlingske Tidende 9.9.1924 i anledning af udgivelsen af sangbogen 'Danmark', hvori 'solen er så rød, mor' er publiceret for første gang. Her citeret fra Fellow side 316).

Hvordan skal vi nu forholde os til dette fænomen?

Ja, først og fremmest kan vi starte med at konstatere, at det ikke er et nyt fænomen at sange ændrer sig over tid og brug. Den første højskolesangbog udkom i 1894 og blev en stor succes, men man måtte konstatere, at folk jo ikke kunne huske melodierne til sangene, som blev trykt i bogen uden noder. Derfor blev der fremstillet en melodibog til sangbogen i 1904, og i forordet kunne man finde denne begrundelse for udgivelsen: "Sagen er, at adskillige af vore gængse sangmelodier – jævnlig endog de mest yndede – har i mange kredse af vort land haft den uheldige skæbne i folkemunde at undergå større og mindre forandringer, som har tjent til alt andet end deres forbedring og forskønnelse, og nogle af disse forvanskninger er blevne så almindelige, at det må være på tide at modarbejde fejlene,

førend de i folkemunde har sat sig så fast, at de vanskelig kan udryddes. Et af hjælpemidlerne til dette rensningsarbejde vil en melodisamling kunne være, såfremt melodierne gengives efter nøje sammenligning med originalerne." (Nutzhorn 1904, side III-IV) Det hjalp nu ikke ret meget, for det er

Melodibogen til Højskolesangbogen fra 1904

nærmest et vilkår, at nogle sange forandrer sig, når de bliver brugt, idet folkemunden retter dem til, så de nogle steder bliver lidt lettere at synge. På samme måde med gode historier, der bliver fortalt. Hvis der ikke oplæses fra et manuskript, men fortælles fra hukommelsen, vil historier også ændres med tiden. Det viser bare, at vores sprog og vores musik er levende foranderlig. Om der så er tale om 'alt andet end forbedringer og forskønnelse' som Nutzhorn skrev, må være op til den enkelte selv at vurdere. Måske havde Nutzhorn bla. denne salme med musik af Weyse i tankerne, som dengang mere var kendt under navnet 'Dagen går med raske fjed':

Lyt til original udgave

I den sædvanlige folkelige udgave er rytmen forenklet således:

Lyt til folkelig udgave

Men med til historien hører også, at man udførte salmerne temmelig meget langsommere end i dag. I en melodibog fra 1871 har A.P. Berggren angivet tempoet til 60 – på ottendedelene vel at mærke, altså tempo 30 på pulsslæg i ovenstående notation. Så giver det lidt mere mening med de hurtige toogtredivedele i tredje takt. Det sætter jo i øvrigt også det harmoniske tempo, som jo med nutiden tempo er temmelig højt, lidt i perspektiv, og man fristes til at lugte lidt ud i akkorderne, så harmonierne i store træk følger pulsen på fjerdedelene. Musik spiller en enorm rolle i det moderne menneskes liv, og den optræder i mange forskellige sammenhænge: Til koncert, til dans, til godnat sang, til fællessang osv. Selve fællessangen eksisterer jo også

Om at anvende klaveret som instrument til ledelse af fællessang se *Becifningsklaver bind 6* (Olsen, 2013), som også indeholder et afsnit om forenkling og udvidelse af det harmoniske grundlag.

i mange forskellige sammenhænge: I kirken, i skolen, i musikundervisningen, i hjemmet. Om det nu er vigtigt at udføre den helt rigtige version af en sang må beror på karakteren af denne sammenhæng. Overværer eller arrangerer jeg en koncert, har jeg en forventning om, at musikken udføres i henhold til komponistens intentioner og nutidens autentiske opførelsespraksis, men spiller jeg til morgensang på skolen, retter jeg ind efter forsamlingens mere folkelige version. Således spiller jeg altid 'Kom maj, du søde milde' i den folkelige version, ligesom jeg også spiller Kim Larsen-udgaven af slutningen til 'Det er i dag et vejr et solskinsvejr' og mange andre eksempler. Med 'Solen er så rød, mor' er problemet ikke så stort, hvis blot jeg laver et forspil i 6/8, så synger folk også i den taktart. I musiktimen kan vi så forholde os professionelt til sangene og se på, hvordan de egentlig var tænkt fra begyndelsen. Om vi så herefter ændrer lidt på melodi, harmoni, tempo eller karakter for at få en sang til at klinge meningsfuldt i de unge menneskers hjerter og forstand, ja, det har jeg ikke et principielt problem med. Jeg er fortaler for ikke at placere vores sange på en urørlig piedestal. Sangene eksisterer imellem mennesker i et dynamisk, meningsfuldt og levende samspil, og jeg er helt sikker på, at Carl Nielsen ville fryde sig over sin lille vuggesangs store popularitet, hvad enten den blev sunget i 2/4 eller 6/8, så lad os afslutte denne artikel med netop endnu et Nielsen-citat: "Sommetider, naar jeg f.Eks. i Udlandet staar og dirigerer et af mine større Arbejder og Publikum viser forstaaelse og Begejstring, saa tænker jeg, at det naturligvis er glædeligt, men hvor meget betyder det? Det er intet imod, hvis en Dreng paa Gaden en Dag fløjter en Vise-stump af det, man har skrevet." (Fellow side 316) *

Referencer

- Andersen, Hakon og Nielsen, Carl (1924): *Melodier til Sangbogen "Danmark"*. Wilhelm Hansens forlag, København
- Andresen, Jørgen og Jensen, Ib Thorben (1990): *Se og syng 3*. Folkeskolens Musiklærerforening, Herning
- Bay, Rudolf (1839): *Tredive Sange til Brug for Asyl og Almueskoler*. C. C. Lose & Olsens Forlag, København.
- Berggren, A.P. (1844): *Sange til skolebrug, bind 5*. Reitzels Forlag, København
- Berggren, A.P. (1871): *Melodier til den fra Roskilde Præstekonvent udgaaede Psalmebog til Kirke- og Huusandakt*. Reitzels forlag, København.
- Bierring, Viggo og Hansen, Ernst (1899): *Den danske Skoles Sangbog*. Det nordiske Forlag, København.
- Bramsen, Bo og Larsen, Else (1967): *Lystige viser for børn 2*. Politikens Forlag, København
- Elbirk, Henning (1952): *Regnbuebogen*. Skandinavisk Musikforlag, København
- Fellow, John (1999): *Carl Nielsen til sin samtid*. Gyldendal
- Gervin-Andersen, Solveiq (1972): *Din egen sangbog*. Lademann, København
- Jarløv, H.C. og Sandberg, Andreas (1913): *Enstemmige sange*. Forlaget V. Pio, København
- International Music Score Library Project*. <http://imslp.org/>
- Mikkelsen, J. (1891): *Smaabørnenes Sangbog*. Wilhelm Hansens forlag, København
- Mikkelsen, Otto (1937): *To børnesange*. Edition Dania, København
- Nielsen, Carl (1926): *Ti danske Smaasange*. Skandinavisk Musikforlag, København
- Nutzhorn, H. (1904): *Melodibog for højskoler og landbrugsskoler*. V. Schønemans forlag, Nyborg.
- Nyborg-Jensen, Gunnar (1948): *De små synger*. Skandinavisk Bogforlag, København
- Nørgaard, Vagnm.fl. (2001): *Skolesangbogen*. Wilhelm Hansen, København
- Olsen, Jens Stig (2011): *Becifningsklaver 5*. Dansk Sang, Herning
- Olsen, Jens Stig (2013): *Becifningsklaver 6*. Dansk Sang, Herning
- Sjøen, Gertie (1995): *Hør nu her 4*. Folkeskolens Musiklærerforening, Herning

Announce